

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

**Barn som vokser opp i hjem med høyt konfliktnivå/
Children that grows up in homes with high
conflictlevels**

Nerheim, Linda Marie Solnørdal

VeM08

Totalt antall sider inkludert forsiden: 45

Molde, 26/5-2011

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Karl Yngvar Dale

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 26/5-2011

Antall ord: 11974

Forord

Emma på 11 år er vant til at mamma og pappa krangler etter at hun har lagt seg. *”Når jeg ligger i senga mi, hører jeg alltid etter hva som skjer i stua. Jeg har skoene mine på rommet om natten. Kanskje jeg og mamma må dra på krisesenteret senere”*. Emma sover dårlig. Hun er nesten alltid trøtt og sliten når hun våkner om morgenen.

Utdrag fra *”Små vitner til vold”*. Informasjonshefte gitt ut av Alternativ til vold.

Innhold

1.0 INNLEDNING:	1
2.0 PROBLEMSTILLING:	3
Overordnet problemstilling: Hvilke konsekvenser kan det ha for et barn å vokse opp i et hjem med høyt konfliktnivå?	3
3.0 FREMGANGSMÅTE OG METODE	4
3.1 Metode	4
3.2 Teori og litteratur	4
3.3 Forforståelse.....	4
3.4 Kildekritikk/ feilkilder	5
4.0 HOVEDINNHOOLD:	7
Teoridel knyttet til problemstillingen:	7
4.1 Hva er vold?	7
4.2 Hvordan kan ulike perspektiv belyse barns oppvekst og utvikling?	8
Sosialisering og oppvekstmiljø.....	8
4.3 Hvilke psykiske og fysiske konsekvenser kan det ha for et barn å oppleve vold i hjemmet?.....	10
Utviklingsøkologisk perspektiv	11
Psykososial utvikling og tilknytning	12
4.4 Kan det være forskjell på barn når det gjelder sårbarhet?.....	13
4.5 Hvordan oppleves det for et barn å leve i langvarige stressituasjoner?.....	14
4.6 Statistikk vold og omfang	16
4.7 Hvilke tiltak er i dag satt inn mot vold i nære relasjoner?	17
Handlingsplanen ”Vendepunktet”	17
Barnevernslovgivningen og barnevernstjenestens tiltak.....	19
4.8 Voldens sosiale og samfunnsmessige konsekvenser	21
4.9 En av vernepleierens hjelpemidler; AHA- modellen.....	22
5.0 ANALYSEDEL OG DRØFTING:	25
5.1 Case knyttet til problemstilling:	25
5.2 Drøfting av skadevirkninger knyttet til oppvekst med vold.....	25
5.3 Hvordan kan vernepleieren anvende den helhetlige arbeidsmodell i arbeid med en voldsutsatt familie?.....	30
7.0 AVSLUTNING	34
7.1 Oppsummering	34
7.2 Konklusjon	34
7.3 Refleksjon:.....	35
8.0 Litteraturliste	37
Selvvalgt pensum.....	37
Offentlige dokumenter:.....	38
Internettkilder:	39
Vedlegg 1 AHA- modellen	40

1.0 INNLEDNING:

I arbeidet med denne fordypningsoppgaven skal jeg ta stilling til barns oppvekstvilkår, særlig knyttet til barn som lever i hjem som er preget av vold. Dette er et tema som er meget aktuelt både sosialt og samfunnsmessig, men også aktuelt knyttet til mitt fremtidige yrke som vernepleier. Jeg ønsker å drøfte hva vold i nære relasjoner kan gjøre med barna generelt og hvilke konsekvenser dette kan ha for barns egenfungering og utvikling. Det er et meget stort felt og jeg ser at det blir viktig å avgrense dette.

I samfunnet er det nå store krav til oppdragerrollen og familien som institusjon generelt. I forhold til vold i nære relasjoner er det nå større åpenhet rundt slike temaer. Allikevel kan det fortsatt være tabu å snakke om og ta stilling til volden og dens konsekvenser. Når vi legger vekt på hvor viktig en god og forutsigbar oppvekst og skolegang er, må vi også ta hensyn til at realiteten er at mange barn ikke lever i rolige familieforhold innenfor husets fire vegger. Hvordan vil dette prege barna? Blir de sett og tør vi å ta tak i en slik problemstilling? Hva kan vi gjøre for å hjelpe og er gjeldende lovverk/handlingsplaner godt nok tilrettelagt for en slik gruppe? Blant annet er handlingsplanen "Vendepunktet" et av de tiltakene regjeringen har satt inn spesielt rettet mot vold i nære relasjoner.

Det kan også være spennende å knytte barns utvikling til nettverk og miljø. Hvordan kan et hjem preget av høyt konfliktnivå og vold prege et barns hverdag? Går dette utover skole, fritid og aktiviteter? Hvordan opprettholde en sunn og normal utvikling i en utsatt livssituasjon? Kan dette gå utover konsentrasjonen? Trygghet og tilknytning?

Dette er et tema en kan drøfte fra mange ulike innfallsvinkler og perspektiv. Jeg velger også å vinkle det til at barna ikke selv blir utsatt for vold, men lever med det i en slik grad at en av foreldrene, blir utsatt for det. Dette trenger ikke dreie seg kun om fysisk vold, men kan også gjelde psykisk vold eller andre typer som kommer innenfor det man kan definere som vold mot et annet menneske. Forforståelsen for et slikt tema er preget av tidligere arbeidserfaring med barn, og kunnskap knyttet til dette temaet. Når man arbeider med barn ser man hvor lett det er for barn å bli påvirket av omgivelsene, og hvor sårbar fasene i utviklingen er.

Stiftelsen Alternativ til vold og grunnlegger Per Isdal vil bli sentral i denne oppgaven. Grunnen til det er at de er langt fremme innen feltet som omhandler barn som er vitner til vold. De har i samarbeid med Barne- og familiedepartementet laget flere temabrosjyrer og kunnskapsfremmende artikler knyttet til dette temaet. De er opptatt av kompetanseheving og et større fokus på vold i nære relasjoner rundt omkring i de ulike etatene. Noe som da forhåpentligvis vil bidra til at mange barn får en bedre hverdag når volden blir sett og tatt tak i.

2.0 PROBLEMSTILLING:

Overordnet problemstilling: Hvilke konsekvenser kan det ha for et barn å vokse opp i et hjem med høyt konfliktnivå?

I denne problemstillingen ligger det til grunn at barna er vitne til vold mellom foreldrene, og at de selv ikke direkte blir utsatt for det. Allikevel vil jeg drøfte konsekvensene rundt dette, nettopp for å vise hvor skadelig det er for barn å leve i stressituasjoner over lengre tid. Det er nå større fokus på denne type problematikk, men det bør være mer kunnskap og tiltaksarbeid knyttet til dette i barnehager og skoler. Dette gjelder også etater som skal tilby tverrfaglig hjelp til mennesker med sammensatte hjelpebehov knyttet til familiesituasjonen.

Denne problematikken skal belyses fra flere vinkler, noe som bidrar til at det vil være flere underproblemstillinger i denne oppgaven. Blant annet vil det drøftes konsekvenser fra ulike perspektiv, men også knyttet til vernepleierens kompetanse som fagpersonell i en slik sak. Utfordringene kan være mange, både på brukernivå, men også når man skal evaluere handlingsplaner og lovverk som er gjeldende i dag. Underproblemstillingene her viser noe av handlingen videre i oppgaven;

- ***Hvordan kan ulike perspektiv belyse barns oppvekst og utvikling?***
- ***Hvilke psykiske og fysiske konsekvenser kan det ha for et barn å oppleve vold i hjemmet?***
- ***Hvordan oppleves det for et barn å leve i langvarige stressituasjoner?***
- ***Er det forskjell på barn når det gjelder sårbarhet?***
- ***Hvilke tiltak er i dag satt inn mot vold i nære relasjoner?***
- ***Hvordan kan vernepleieren anvende den helhetlige arbeidsmodell i arbeid med en voldsutsatt familie?***

3.0 FREMGANGSMÅTE OG METODE

3.1 Metode

Da denne oppgaven ikke har egen forskning og intervju, vil det være en litteraturstudie. Metoden blir da teoretisk forankret i en *kvalitativ metode* som innebærer tolking av data og vitenskapsteori. I følge Repstad (1993 i Aadland 2004) handler kvalitative metoder om å karakterisere. Dette innebærer at ordet kvalitativ viser til egenskapene eller karaktertrekk ved ulike fenomen. Disse kan bare tolkes og kan aldri avgjøres som objektive fakta. Kvalitative metoder brukes derfor som best for å få større forståelse omkring fenomener, sosiale relasjoner, opplevelser, meninger og oppfatninger (Aadland, 2004:213).

Da dette er en oppgave basert på litteraturstudier er litteratursøk foretatt i ulike databaser og generelt på nett. Skriftlig materiale er som regel supplement til egen forskning, men her vil det baseres på ulik litteratur som er resultat av grundige litteratursøk. Det er derfor brukt en del tid på å kartlegge hvilke teorier som vil belyse temaet best.

Ved å søke på internett og lese artikler for eksempel fra organisasjoner knyttet til forebyggende arbeid mot vold, vil en få økt innsikt i temaet. Selv om dette ikke kanskje vil bidra til selve oppgaven, vil dette gi meg en forforståelse og mer bakgrunnskunnskap om barn som opplever vold i nære relasjoner. Problemstillingen skal også belyses ved å knytte det til en case. Dette kan gjøre det lettere å se for seg hvordan volden kan prege et barn i hverdagen.

3.2 Teori og litteratur

Ulike bøker som er benyttet for å knytte teori til dette temaet er blant annet pensumbøker i utviklingspsykologi, nettverksteori og sosiologi. Det skal også tas utgangspunkt i handlingsplaner mot vold i nære relasjoner og ulikt materiell knyttet til for eksempel alternativ til vold og forskningsartikler knyttet til dette. Aktuelt er også gjeldende lovverk.

3.3 Forforståelse

Når en skal drøfte og argumentere nye tema, vil man ofte ha en forforståelse, noe som er en mening eller forståelse om ulike tema, på forhånd. Tidligere erfaringer, kunnskap eller inntrykk har gjort at man har gjort seg opp en mening om veldig mange tema. ”*Vi møter en tekst, så vel som andre mennesker, med et sett av forutinntatte holdninger og meninger*” (Aadland, 2004:184). Et eksempel knyttet til temaet vold kan være at man for eksempel kan se for seg at det er ”enkelt” for mishandlede kvinner å flytte ut og komme seg bort fra voldsutøver. Men får man mer kunnskap og kanskje bekjentskap med kvinner utsatt for vold, kan denne forforståelsene forandres. Med ny kunnskap og forståelse vil man se at en slik problemstilling kan være mer sammensatt for kvinnen. Dette vil kanskje føre til at man vil endre perspektiv og tankegang i forhold til de nye erfaringene. I følge Aadland (2004) er det de forutsetningene vi bringer med oss, som avgjør om vi finner mening i for eksempel handlinger eller ulike tekster / litteratur. Det vi har lært eller erfart bidrar derfor til de meningene vi har.

Videre mener Aadland (2004) at forforståelsen kan være både bevisst og ubevisst. Noen holdninger vet vi at vi innehar, mens andre plutselig kan komme frem for eksempel i arbeid med mennesker. Kanskje kan man møte en problematikk man innser at man har en negativ forforståelse for, noe som kan føre til utfordringer i en profesjonell rolle.

Når vi skal forstå, finne mening og tolke kan vi benytte den hermeneutiske sirkel som metode. Aadland (2004) sier at en forsker som baserer seg på hermeneutiske perspektiv ønsker å leve seg inn i menneskers opplevelsesverden for å se saken innenfra. Dette er en prosess som kan veksle mellom å se helheten og å studere enkeltvis deler. Dette gjøres ved hjelp av en hermeneutisk sirkel, også kalt spiral, som er en prosess hvor man ved samspill og dialog går inn i ulike deler av en sak, får ny forståelse, og derfor kommer nærmere en konklusjon. Man kan veksle mellom teori og tolkning, refleksjon, opplevelse og praksis i lengre tid. Dette vil påvirke og utvikle egen forståelse av temaer og problemstillinger en står overfor.

3.4 Kildekritikk/ feilkilder

”Kildekritikk er de metodene som brukes for å fastslå om en kilde er sann. Det betyr å vurdere og karakterisere de kildene som benyttes”(Dalland, 2007:64). I denne oppgaven

har det blitt benyttet ulik litteratur. Dette krever at jeg kritisk har vurdert hvilke kilder som vil ha relevans og gyldighet, og er oppdaterte kilder som kan belyse problemstillingen. Jeg har derfor valgt å karakterisere og vurdere hvilken litteratur som er mest knyttet til min forforståelse og løsning rundt temaet. Min egen forforståelse kan derfor være en feilkilde, da den ofte kan prege drøfting og valg av litteratur i oppgaven.

4.0 HOVEDINNHOOLD:

Teoridel knyttet til problemstillingen:

Når jeg skal knytte ulike teorier til barns oppvekstmiljø og i dette tilfellet barn i utsatte livssituasjoner, kan jeg velge mange vinkler å se det fra. Først og fremst vil jeg støtte det på utvikling og tilknytning, særlig knyttet til sosialisering og perioder i utviklingen hvor barnet er meget tett på sine omsorgspersoner. Det blir også viktig å få frem nettverksteorier og hvordan en best mulig som fagperson kan forholde seg til forebygging og tiltaksarbeid mot vold i nære relasjoner, noe som foregår hver dag. Da jeg vil sette lys på hvordan det kan være å vokse opp i et hjem hvor det forekommer vold, vil dette gjennomgående være fokuset jeg vil knytte til de ulike teoriene.

4.1 Hva er vold?

Først kommer definisjoner av vold, hvor det skal settes lys på hvorfor det kan være skadelig å vokse opp i et hjem hvor dette foregår. Det finnes ulike definisjoner på hva som beskrives som vold. Det er vold i nære relasjoner jeg er opptatt av, og i senere tid er definisjonen ikke bare rettet mot mor, som det var tidligere. Det har blitt et videre begrep da vold kan foregå på mange arenaer og ikke bare blant par, men også i andre nære relasjoner.

”Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil”(Isdal, 2000:36).

Det omfattes mange typer vold i en stor definisjon, de siste årene har definisjonene av vold omfattet mennesker som både blir utsatt for vold, men også de som er vitne til at den blir utført. Som eksempel på former for vold kan dette innebære fysisk vold, psykisk vold, trusler, seksuelle overgrep og for eksempel usunn kontroll og makt. Ofte kan det kanskje utføres en kombinasjon av disse. Verdens helseorganisasjon, *WHO*, definerer vold som;

”Vold som forsettlig bruk av, eller trussel om, fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner, eller en gruppe. For å regnes som vold må handlingen resultere i, eller ha høy sannsynlighet for å resultere i død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling”(Grønnlie i Martens, 2009).

Per Isdal grunnlegger av stiftelsen *Alternativ til vold*, har i tillegg utarbeidet en noe enklere versjon hvor han definerer vold som en *makthandling*. Som hvor det brukes frykt og krenkelsespåføring for å påvirke andre mennesker. Denne er noe mer allmenn og kan forstås i et bredere perspektiv, også sett ut i fra barns posisjon som vitner til vold.

Og det er en kjensgjerning at det oftest er de nærmeste personene i en familie som utsettes for volden. ”*Vold rettes i hovedsak mot personer som voldsutøveren kjenner og har en relasjon til*” (Isdal, 2000:94). Derfor brukes ofte samlebegrepet familievold på folkemunne, men også regjeringen uttaler seg nå om denne. I handlingsplanen mot vold i nære relasjoner (2008-2011) beskriver de det slik at begrepet vold i nære relasjoner vanligvis har blitt forstått som partnervold, vold mot barn og barn som lever med vold i familien. Men det er nå blitt utvidet til vold mellom personer som kjenner hverandre og står hverandre nær, eller hvor det eksisterer et avhengighetsforhold. Dette omtales ofte som den private volden.

Utviklingen er også preget av at det nå er satt søkelys på at det er like skadelig å bli utsatt for vold, som å være vitne til den. ”*Jo nærmere relasjon vi har til offer og utøver, jo sterkere blir volden for oss som observatører*” (Isdal, 2000:155). I følge Isdal (2000) får barn som er vitne til at noen de er glad i og avhengig av, sterkeste observatøropplevelser når den ene forelderen utøver vold mot den andre. Et begrep som også nevnes ofte er ”høyt konfliktnivå”. Noe som kan defineres som en hverdag fylt med krangel, irritasjon og trusler, dette vil nok prege stemning, samarbeid og konfliktløsning i hjemmet.

4.2 Hvordan kan ulike perspektiv belyse barns oppvekst og utvikling?

Sosialisering og oppvekstmiljø

Barns oppvekstvilkår kan ses fra mange perspektiv. Særlig kan sosialiserings- og nettverksteorier knyttes til forståelsen av at barnet fra fødselen av er et sosialt vesen, og i samhandling med sine nærmeste omsorgspersoner og omgivelser, vil utvikle seg i retning til å bli et selvstendig vesen. ”*Sosialisering er derved et omfattende begrep som favner utvikling av ferdigheter, atferdsmønster, holdninger, verdier og motivasjon*” (Maccoby, 2007 i Kvello, 2008:44). Vi er i en livslang sosialiseringsprosess, men det viktigste grunnlaget vil nok bli lagt i barneårene. Arnett (2007) skisser i Kvello (2008) tre hovedmål

for sosialiseringen. Det første er utvikling av ferdigheter til å selvregulere emosjoner, tenkning og atferd. Et eksempel knyttet til dette kan være at man har kontroll på følelsene og naturlig reagerer slik omverden vil se at man etter normene skal. Det andre målet er basert på verdier og holdninger i forhold til kulturstandarden. Da tenker man at rollene skal tilpasses kulturen man lever og er i. For eksempel kan man knytte dette til empati og rolleutvikling. Etter som man vokser opp og har sine rollemodeller, vil man ofte etterape deres atferd. I forhold til empatisk atferd vil utfordringen være å utvikle denne i forhold til gjeldende moral og få evnen til å se andres ståsted og handle deretter.

Det siste målet Arnett (2007) ser som viktig i en sosialiseringsprosess er evne til rolletaking og ferdigheter i forhold til konflikter og nære relasjoner. Og utvikling av dette. Dette kan knyttes til barns utvikling og viktigheten av å få god nok veiledning og forbilder som kan gi barnet evnen til å ta "riktige" valg når det opplever konfliktsituasjoner. Jeg kan se for meg et eksempel i barnehage eller skole. Allerede her vil barna i konflikter etterape sine nærmeste rollemodeller. Har man en voksen som er sint, irritert og som skjeller ut barnet ved det minste uhell eller feil, vil nok dette barnet tro at dette er måten man løser konflikter på. Eller at man er vitne til at for eksempel mor blir behandlet dårlig, da kan nok denne atferden forme måten barnet vil løse egne konflikter utenfor hjemmet.

I følge Isdal (2000) kan det å ha blitt utsatt for vold øke sannsynligheten for at man selv blir voldelig. "Når det gjelder familievold, anslås det at en person som selv har blitt utsatt for vold, har tre til fire ganger høyere sannsynlighet for selv å bli voldsutøver enn en som ikke har blitt utsatt for vold"(Isdal, 2000:149). Dette vil også preges av at barnet er vitne til volden, og kan derfor føres over til imitering av egne foreldre. Særlig kan man knytte det til modellering og at vi har våre nærmeste som rollemodeller hele oppveksten. Vi ønsker å bli som våre foreldre og søsken. Senere blir venner viktigere. Men man imiterer og tilegner seg egenskaper fra den kulturen man ferdes i. "*Imiteringslært atferd belønnes av en selv og andre. Det forsterker atferden og øker sannsynligheten for at den gjentas*"(Kvello, 2008:60).

For at barna skal sosialiseres inn i samfunnet må de få tilbakemeldinger fra sine omgivelser. "*Gjennom andres positive og negative reaksjoner lærer barn om sine sosiale omgivelser, om hva som er tillatt, og hva som er forbudt, om hva som verdsettes, og hva som vekker misnøye*"(Klefbeck og Ogden, 2003:21). Barnet vet ikke hvordan det skal

oppføre seg og dette må læres gjennom rutiner og forutsigbarhet. Barn som vokser opp i voldelige hjem, vil kanskje tro at dette er vanlig og normal atferd i en familie. Det er kanskje ikke før senere de kan oppleve at dette ikke forekommer i alle hjem. Det kan nok oppleves forvirrende å finne ut at voldelig atferd observert hjemme, ikke aksepteres og utføres på andre arenaer, som for eksempel på skolen eller hjemme hos naboer og venner.

4.3 Hvilke psykiske og fysiske konsekvenser kan det ha for et barn å oppleve vold i hjemmet?

Klefbeck og Ogden (2003) mener barn som eksponeres for risiko, har økt sannsynlighet for å kunne utvikle avvikende atferd og annen problematikk. De bruker ”*risikoutsatte barn*” som begrep, om barn som over lengre tid opplever negative livshendelser.

Konsekvenser for risikoutsatte barn kan være vansker med å få innpass og hevde seg på de ulike oppvekstarenaene som skole, hjem og fritid. De innfrir ikke forventningene til fungering og sosialisering på de ulike arenaene. For å knytte dette til barn som lever i konfliktfylte hjem, kan opplevelsene barna har utvikle seg til traumer. Dette støttes da opp mot hvorfor det kan bli vanskelig for barnet å tilpasse seg de arenaene og settingene det ferdes i.

Et traume er i følge Isdal (2000) en overveldende opplevelse av tap av kontroll over en situasjon. Volden trenger ikke være brutal for at den skal oppleves traumatisk. Det avgjørende er hvor skremt offeret føler seg i den situasjonen. Opplevelsen av voldstraumer kan sette organismen i kronisk beredskapstilstand både fysisk og psykisk.

”Organismen innstilles på fare, sansene rettes mot mulige tegn på fare, og kroppen settes i en kontinuerlig spenningstilstand hvor den til enhver tid er klar til å beskytte seg selv”(Isdal, 2000:147).

Denne spenningstilstanden kan føre til muskelspenninger, utmattelse og konsentrasjonsproblemer. Isdal (2000) mener også at voldserfaringer fra barndommen kan gi utslag i blant annet autoritetsangst, prestasjonsangst, konfliktangst, tvangshandlinger, unnvikenhet, redsel for nærhet og sosial angst.

Utviklingsøkologisk perspektiv

Jeg vil trekke inn Bronfenbrenners utviklingsøkologiske perspektiv. Han er opptatt av sammenhengen i barns oppvekstmiljøer, og hvordan dette påvirker helheten i barnets hverdag.

”Bronfenbrenner(1977) definerer utviklingsøkologi som en progressiv, gjensidig tilpasning mellom barn i utvikling og det foranderlige miljøet som omgir det. Utviklingsprosessen påvirkes av sosiale relasjoner som oppstår i og mellom de ulike miljøsettinger, men også av den større sosiale sammenheng som disse ”settingene” inngår i”(Klefbeck og Ogden, 2003:51).

Videre har Bronfenbrenner (1977) laget et sett med nivåsystemer han plasserer etter nærhet til barnet. Eksempler på dette er familie, skole, naboer og fritidsaktiviteter. De er delt opp i systemer;

Mikrosystemet er utviklingsmiljøer barnet har direkte kontakt med, både fysisk og sosialt som primærmiljø. Her skapes deres virkelighet og her gjør de sine erfaringer. For eksempel familierelasjonen, skole og aktiviteter. Relasjonen mellom foreldre og barn kan drøftes i denne sammenhengen. For eksempel ved samlivsbrudd og familier med høyt konfliktnivå. Hvordan påvirker dette barnet direkte? Hvilken rolle får barnet her?

Mesosystemet er forbindelsen mellom mikrosystemer som mellom hjem, skole og fritid. Kontakter knyttet i mikrosystemet kalles mesosystemforbindelser, og kvaliteten her er viktig for utviklingen til barnet. Eksempel kan være kontakten skole- hjem. Særlig knyttet til risikoutsatte barn bør denne kontakten være hyppig og god. Blir barnet sett? Og hvordan foregår samarbeidet både med foreldre og ellers tiltak knyttet til barnet i skole- og fritidssammenheng?

Eksosystemet er formelle og uformelle miljøstrukturer som barnet ikke er direkte i kontakt med, men de kan likevel bli rammet av dem. Eksempler kan være foreldrenes arbeidsplass, skolen eller avgjørelser på kommunenivå. Blir for eksempel en av foreldrene rammet av nedskjæringer knyttet til egen arbeidsplass, kan dette indirekte ramme barnet i forhold til forelderens frustrasjon eller mer stressede arbeidsforhold.

Til sist er *Makrosystemet* som består av politiske, økonomiske og ideologiske systemer. Det er også knyttet til kultur- og verdisystemer. For eksempel hvilken oppvekstkultur er vanlig i samfunnet. Før var det mer vanlig med ørefik til barn som ikke ”oppførte” seg. Nå er dette ulovlig og både lovverk og barnekonvensjoner er lagt til rette for at barn skal bli behandlet på en ikke- voldelig måte (Klefbeck og Ogden, 2003).

Psykososial utvikling og tilknytning

Psykoanalytikerens Eriksson (1963) legger vekt på at mennesker helt fra fødselen er på vei inn i et samfunn. Og disse samfunnsinstitusjonene påvirker det som skjer i menneskers utviklingsløp. Hans psykososiale teori tar med forhold i barnets sosiale miljø som en medbestemmende faktor i utviklingen. I forhold til hans teorier synes jeg at identifisering er spennende. ”*Et siste hovedtrekk ved Erikssons teori er den vekten han la på identifisering som drivkraft i utviklingen*”(Bunkholdt, 2002:68). Med dette mener han at de menneskene barnet beundrer og ser opp til, mennesker som har makt over barnet, vil de strekke seg etter og ønske å bli som. Eriksson (1963 i Bunkholdt 2002) trekker frem faser i utviklingen, kalt *grunnholdninger*, fra fødsel til alderdom. I disse fasene er miljøet rundt oss og som jeg ser det trygghet/utrygghet en forutsetning for å få en god utvikling i den fasen barnet er i. Et eksempel som kan knyttes til risikoutsatte barn kan være i oralfasen, fra barnet er 0-1 ½ år. Da forutsettes det at tilknytningen til sine omsorgspersoner skjer på en slik måte at barnet blir omsorgsfullt tatt vare på, blir stimulert og tilfredsstilt i forhold til sine behov. Er mor for eksempel i et forhold hvor hun blir utsatt for vold og er preget psykisk og fysisk av dette, kan dette gå utover barnet og måten det blir tatt vare på. Selv om mor viser omsorg og er til stede, kan barn være sensitiv til stress.

I følge (Isdal, 2000:168) er perioden forut for vold, preget av redsel, fortvilelse og gjerne tristhet. En slik atferd av mor, vil nok prege barnet. I denne fasen er barnet avhengig av stabilitet pga utvikling av grunnleggende tillit og identitet. Vil barnet oppleve mor på ulike måter fordi hun er utsatt for vold, kan det dessverre få inntrykk av at verden er et ”utrygt sted” å være. Det kan på denne måten utvikle lavt selvbilde og tåle mindre i forhold til atskillelse og unngå å oppsøke nye situasjoner pga utrygghet (Eriksson i Bunkholdt, 2002:67-71). Dette kan også knyttes til Bowlbys (1988) tilknytningsteorier knyttet til spedbarnsalderen. Han mener at den tidlige barnetiden påvirker barns senere utvikling, da både barnet og omsorgsgiveren er i en gjensidig påvirkning.

Bowlby(1988) mener at dersom den primære omsorgsgiveren er sensitiv og forutsigbar i forhold til barnets signaler, vil dette bli en trygghet for barnet. ”*Det vil si at barnet kan utforske verden og internalisere et indre mentalt bilde, en indre arbeidsmodell av en verden som trygg, og av andre mennesker som velmenende*”(Bowlby 1988 i Voksne for barn, 2006:61).

Opplever barnet mer uforutsigbare rutiner og omsorg, kan nok dette forstyrre utviklingen av trygg atferd og utvikling for barnet. Killen (2006) i ”*årsrapport om barn og unges psykiske helse*”, mener at barn vil utvikle utrygge tilknytningsmønstre hvis uforutsigbare foreldre, utilgjengelighet eller avvisning er en del av hverdagen. ”*De tilknytningsmønstre barnet utvikler, forteller oss hvordan barnet blir behandlet og hvordan det forventer å bli møtt av andre og hvordan det selv vil møte andre*”(Killen, 2006:7). Hun mener videre at trygg tilknytning i dagens samfunn, er viktigere enn noen gang. Samfunnet er krevende og utforutsigbart, noe som gjør at barna behøver en indre stabil trygghet, som kan gjøre de mer rustet til hverdagen utenfor hjemmet og i videre utvikling.

4.4 Kan det være forskjell på barn når det gjelder sårbarhet?

I et normalt og sunt oppvekstmiljø vil barna som regel vokse opp til å bli ”normale” samfunnsborgere. Når vi tenker at barn lever i et miljø hvor det er vitne til vold og det er høyt konfliktnivå, vil vi tenke at disse barna vil få en feilutvikling og få store traumer knyttet til oppveksten senere. Allikevel finnes det motstandsdyktige barn som, tross uforutsigbare oppvekstvilkår, vokser opp til å fungere meget godt allikevel. Tilsynelatende godt rustet til å være en selvstendig og sterk voksenperson. I følge Klefbeck og Ogden (2003) er det mer enn halvparten blant de mest risikoutsatte som viser seg å være robuste og mestrende. De utvikler seg mot alle forutsetninger, og mestrer utfordringene de møter. Mens den andre halvparten ofte utvikler varige og alvorlige problemer, klarer de seg overraskende godt.

Barn er sårbare og avhengige av omgivelsene, noe både tilknytnings- og sosialiseringsteorier støtter under. Men Klefbeck og Ogden (2003) mener videre at barn kan greie seg godt ved hjelp av egne ressurser, men også særlig ved å søke hjelp i sitt sosiale nettverk. Dette kan ofte være for eksempel familie eller naboer, noen i nettverket som kanskje har gitt barnet oppmerksomhet og nærhet, og som har vært en ”trygg base”

når hjemmet har vært preget av forhold som kan defineres som omsorgssvikt. På folkemunne har slike motstandsdyktige barn ofte blitt kalt ”løvetannbarna”, noe som er en metafor for at løvetannen vokser opp selv i strie forhold.

Motstandsdyktighet kan være både miljømessig og medfødt. Men i følge undersøkelser er det ofte barn som har støttende personer i nettverket og nærmiljø og støtte i skolesammenheng, som kan betegnes som dette. Et eksempel fra forskning er for eksempel at jenter tåler bedre stress enn gutter. Men de kan også klare seg gjennom krisesituasjoner ved å omdefinere de som ”ufarlig”, men også at de kan trekke seg unna konfliktsituasjoner når det blir for vanskelig. Dette kan variere, og særlig i forhold til ulike alderstrinn.

4.5 Hvordan oppleves det for et barn å leve i langvarige stressituasjoner?

For å bygge videre på varige stressituasjoner for barn må en se det fra ulike innfallsvinkler som gjør at en kan forstå bedre hva stress er. ”*Stress er enhver ytre hendelse som individet ikke har erfaring med, og som det dermed kreves en uvanlig innsats – eller uvanlig stor innsats – for å mestre*”(Bunkholdt, 2002:245). Vi kan si at enhver forandring som krever en annen form for tilpasning, kan utløse stress. For å få kontroll over slike stressituasjoner vil de fleste søke etter forutsigbarhet og kontroll. Da kan vi bedre forstå konsekvensen av hvor håpløst og frustrerende det kan være for barn og ikke ha kontroll over slike situasjoner. Dette kan utløse langvarige, alvorlige skadevirkninger for barnet.

For eksempel kan barnet preges tankemessig. I følge Bunkholdt (2002) vil konsentrasjonen bli dårligere og evnen til logisk tenkning svekkes. Dette kan da prege skolehverdagen til barnet og være utslagsgivende for en vanskelig skolehverdag hvor barnet kun tenker på konfliktene hjemme eller tenker på hvordan det kan løse konflikten og for eksempel tenke på ”*hvordan vil det være hjemme i dag?*”. I stedet for å kunne være barn og få være bekymringsfri i den grad det er mulig, vil det bli brukt energi på tankevirksomhet knyttet til konflikten hjemme.

”Noen er fulle av selvbebreidelser eller forsøker å finne noe eller noen å legge skylden på. Det er vanlig at det oppstår urealistiske forestillinger om

årsakssammenhenger. Dette kan virke skremmende og skape skyldfølelse”
(Bunkholdt, 2002:249).

Følelsesmessig er sterke reaksjoner som sinne, angst og sorgreaksjoner vanlig. Får barna spille ut disse følelsene og hvordan blir det mottatt? Greier vi å knytte slike reaksjoner og bringe konfliktene på banen? ”Også i atferd kan vi se forskjellige forandringer som konsekvens av stress: enten uro og rastløshet, eller vedvarende passivitet” (Bunkholdt, 2002:251). Dette er viktige perspektiv som særlig skole og barnehage bør ta på alvor. Alt for fort kan vi dømme barns atferd som ”vanskelig” eller et stille, innadvendt barn som ”snilt og plikttoppfyllende”. Tar vi oss tid til å se bak denne atferden i tidlig alder?

Det er også dokumentert en stor andel fysiske skadevirkninger knyttet til en hverdag preget av stress. Særlig kan barn kjenne seg fysisk dårlig når de opplever eller gjenopplever vanskelige hendelser.

”Stress gjør at kroppens evne til å motarbeide sykdommer blir svekket. Barn som lever med vold kan derfor være mer utsatt for sykdom. Plager som mageproblemer, hodepine, søvnproblemer og andre lidelser kan oppstå eller forsterkes fordi barna lever med vold i hjemmet”(ATV, 2007:8).

Psykiske langvarige skadevirkninger er mange og omfattende. Psykiske vansker knyttet til for eksempel angst og depresjon er veldig vanlig. Særlig kan posttraumatiske skadevirkninger følge barnet i lang tid. Disse kan betegnes som reaksjoner på traumatiske hendelser og kan være slitsomme å håndtere for barnet, da de som nevnt før, kan være langvarige. I følge Martens (2009) i Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress, finnes det 3 hovedgrupper av reaksjoner;

1. Invaderende minner

Invaderende minner og gjenopplevelser av hendelsen, som f. eks påtrengende minnebilder (flashbacks) og drømmer (mareritt). Noen kan oppleve å få ”superhukommelse”. Det vil si at man husker enkelte minner veldig klart. Oftest er denne ”superhukommelsen” knyttet til de mest skremmende aspektene ved hendelsen.

2. Unngåelse

Invaderende minner og gjenopplevelser er ubehagelige og smertefulle. Det er

naturlig at man prøver å unngå ting som minner for mye om hendelsen, og som kan "trigge" minner og flashbacks. Unngåelse kan bli en stor plage i hverdagen. Et spesielt aspekt ved unngåelse er nummenhet - dvs. fravær av følelser.

3. Fysiologisk aktivering

Under ekstreme hendelser settes kroppen i alarmberedskap. Denne alarmberedskapen vedvarer gjerne over tid og kjennes som en sterk indre uro og rastløshet. Etter en traumatisk hendelse skjer det endringer i hjernen som påvirker kroppens aktivitetsnivå og stressnivå. Dette kan vise seg ved søvnevansker, konsentrasjonsvansker, hukommelsesbesvær, at energien tappes, økt skvettenhet, økt sinne, irritabilitet og sinneutbrudd. Dette kan medføre redsel for å miste kontroll over eget sinne og skyldfølelse hvis man har latt sinnet gå utover sine nærmeste. I utgangspunktet er denne mobiliseringen en hensiktsmessig menneskelig reaksjon på farlige situasjoner, men reaksjonene skal normalt gå over.

4.6 Statistikk vold og omfang

For å vise til omfang av dokumentert statistikk knyttet til vold i nære relasjoner har ulike databaser hjulpet til å få noe oversikt over dette. Her er nok mørketallene store, da mye av volden er skjult. Dette gjør at volden kan være lite synlig og målbar for offentligheten.

I følge politiet var det i 2008 registrert 5284 tilfeller av familievold. Anmeldelser av mishandling har gått veldig opp, med hele 53,7 % fra året før. 1457 anmeldelser i 2008 gjaldt denne type mishandling. Politidirektør Killengren sier følgende om dette;

"Det kan se ut som om det er en betydelig økning i familierelatert vold, men vi antar at en årsak er at flere nå tør å anmelde. Vi kan håpe at politiets økte fokus på denne type vold har bidratt til at mørketallene har gått ned. Dette vil vi undersøke og følge opp videre"(Politiet, 2010).

I følge Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse i 2007 viser det seg at menn og kvinner er like utsatt for vold. Men for to av tre voldsutsatte kvinner var gjerningsmannen et familiemedlem eller en nær bekjent Det viser også at 69 % av episodene hvor menn var

ofre og 77 % av voldsepisodene der kvinner var offer, aldri ble anmeldt eller kjent for politiet (Likestillings- og diskrimineringsombudet 2008). Statistisk sentralbyrå viser også fra 2006 at kvinner i større grad opplever å bli utsatt for vold i nære relasjoner og i sitt nærmiljø. Menn er i større grad utsatt for vold på kveldstid og i helgene.

Krisesentrene er sentral i arbeidet med vold i nære relasjoner. For å vise et bilde på hvor mange som benytter seg av et slikt tilbud, har Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet utarbeidet rapporter om dette. Disse resultatene er fra 2009;

- 1878 personer brukte krisesentrenes tilbud om bosted og rådgivning, en eller flere ganger. Kun 9 av disse var menn, resten kvinner.
- 51 % av kvinnene hadde med barn, 1734 barn er registrert i 2009, noe som var en oppgang på over 200 barn fra året før. Halvparten av barna var 0-5 år.
- Bekymringsmelding til barnevernet ble sendt i 25 % av tilfellene. Dette var tilfeller hvor barnevernet enda ikke var koblet inn.
- 20 % oppga at de dro tilbake til overgriper etter endt opphold (Bufetat, 2009).

Denne statistikken er knyttet til bruken av krisesentrene. Mange vil kanskje også benytte seg av midlertidig å bo hos venner og familier i perioder når volden blir vanskelig å leve med.

4.7 Hvilke tiltak er i dag satt inn mot vold i nære relasjoner?

Handlingsplanen "Vendepunktet"

I 2008 ga Justis- og politidepartementet ut en ny handlingsplan knyttet til vold i nære relasjoner. *Vendepunktet, handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008-2011)*. Denne skal sikre ofre for vold i nære relasjoner hjelp og beskyttelse. I januar dette året kom det et nytt dokument knyttet til statusen på tiltakene som er innført som følge av denne handlingsplanen. Nedenfor vil det nevnes eksempler som er relevant for problemstillingen fra rapporten i 2011;

Strafferettslig vern for barn som er vitne til vold

Lovverket og i dette tilfellet Voldsoffererstatningsloven§1, er nå endret slik at barn som opplever vold mot nærstående person har rett på oppreisningserstatning. I straffeloven er

strafferammene for mishandling skjerpet, og det skal også legges ekstra vekt på straffeutmålingen av voldsutøvere hvis barn har vært vitne til volden.

Oppstart av døgnåpen alarmtelefon for barn og unge

Dette er en gratis, døgnåpen alarmtelefon for barn og unge som enten er utsatt for vold, overgrep eller omsorgssvikt. Barna skal kunne henvende seg med tanker og bekymringer, og videre kan formidles til hjelpeinstanser i kommunen for oppfølging. Denne tjenesten har vist seg å være stort behov for og den fungerer nå godt.

Voldsspiralen skal brytes ved å styrke behandlingstilbudet til voldsutøver

Det skal nå tilbys landsdekkende hjelpe- og behandlingstilbud til personer med volds- og aggresjonsproblemer. Særlig har ”*Sinnemestringsprogrammet*”, hvor voldsutøvere deltar for å lære seg alternative måter å håndtere konflikter på, vist seg å være et godt tiltak mange har behov for. Disse programmene skal nå evalueres for å dokumentere effekten av et slikt tilbud.

Tilrettelagte samtaler med ofre for vold i nære relasjoner

Dette er et pilotprosjekt som skal prøve ut frivillig bruk av samtaler med voksne og barn som er berørt av vold i nære relasjoner. Dette er for å ivareta ofre, bearbeidelse av relasjoner og tillitsbrudd, samt få til tverrfaglig samarbeid etater i mellom.

Videreføre prosjektet ”Barn som lever med vold i familien”

Dette er i utgangspunktet et temahefte som spres rundt i ulike tjenester. Særlig ønsker de kompetanseheving innen barnevernstjenesten, og temaheftet baseres også på et prosjekt hvor skoleverket skal innblandes. Dette for at kompetanseheving og kunnskap skal hjelpe fagfolk og ”se” barna som kan være i en slik situasjon. Både i utdanninger som førskolelærer og lærerutdanninger skal det legges vekt på opplæring i å avdekke situasjoner knyttet til barn og vold, og kunnskap om hvordan bistå og veilede for langvarig hjelp.

Oppfølging av barn på krisesenter

Kompetansen skal heves på krisesentrene, og nytt fagstoff er utarbeidet. Særlig å få hevet kunnskapen i forhold til tverrfaglig samarbeid og oppfølging av familiene.

Barnevernslovgivningen og barnevernstjenestens tiltak

Det settes nå inn mer hjelpetiltak enn tidligere, og forebyggende arbeid er mer på dagsorden. Tidligere var barnevernet mest inne i bildet når det handlet om omsorgsovertakelse. Mens i dag handler det mye om samarbeid og hjelpetiltak knyttet til familier med behov for veiledning og hjelp. Men det kunne nok vært enda mer utbredt.

Definisjonen av omsorgssvikt er blitt noe bredere enn før. ”Med omsorgssvikt mener vi at foreldre, eller de som har omsorgen for et barn, ikke gir det den kjærlighet og omsorg som det trenger for å utvikle seg normalt”(Smith og Cowie, 1991 i Bunkholdt, 2002:143).

Særlig vil barn som opplever vold i nære relasjoner, ofte ha barnevernstjenesten som en naturlig samarbeidspartner med familien. Dette skjer selvfølgelig kun hvis slike forhold er avdekket, og det krever en forebyggende virksomhet som gir god informasjon om hvilken hjelp eller hvilke tiltak som kan settes inn. Blir flere kjent med denne kunnskapen kan dette føre til at flere vil melde til barnevernet, og at de aktivt kan samarbeide med mennesker som lever i utsatte oppvekstvilkår.

I kapittel 1 i *Lov om barnevernstjenester* ser vi lovens formål og virkeområde.

§ 1-1. Lovens formål.

Formålet med denne loven er

- *å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid,*
- *Å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.*

En annen paragraf i *Lov om Barneverntjenester*, som er meget relevant til temaet, er forebyggende virksomhet.

Barnevernloven § 3-1; Kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer. Barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette.

Når loven sier noe om at omsorgssvikt skal avdekkes, bør det brukes ressurser og bevilges penger til dette arbeidet. I følge NOUs rapport (2003) finnes det liten informasjon om hvordan saker knyttet til vold i nære relasjoner blir arbeidet med i barneverntjenesten. Det har blitt satt ned et utvalg for å evaluere kvaliteten i barnevernet knyttet til dette temaet.

”Det finnes lite dokumentasjon og systematisert kunnskap om hvordan barneverntjenesten behandler saker hvor barn vokser opp i familier med vold. Så langt utvalget har kunnet bringe på det rene, er det sjelden at fars vold mot mor er grunnlag for at det settes i verk tiltak med hjemmel i barnevernloven”(NOU, 2003:31).

Dette krever da en utvikling i forhold til å håndtere slike saker, særlig nå når det er avdekket hvor skadelig det er for barn å vokse opp i slike forhold over lengre tid. Et utvalg som er satt ned for å se nærmere på hvordan barnevernet kan arbeide i slike saker, har lagt flere vilkår til grunn for videre arbeid. De ønsker at barnevernet øker sin innsats her, og ser samarbeid med andre institusjoner som viktig.

”Det er barnevernets oppgave å bidra til at barnets situasjon endres, og det er dermed ønskelig at barnevernet er mer aktivt involvert i denne type saker. Utvalget mener at hensynet til barna taler for å iverksette tiltak med sikte på å styrke omsorgspersonen som ikke begår vold, samt å vektlegge tiltak som kan få slutt på volden”(NOU, 2003:31).

Særlig vil de heve kunnskapsnivået til ansatte i barnevernet, rundt hva vold i nære relasjoner er og hvordan man skal forholde seg til barna. De skal også fange opp og forutse konsekvensene det kan ha for de som er deltagere i en slik situasjon. Satsingspunkt nevnes under;

- *Det gjennomføres en kartlegging av barnevernets rolle i saker hvor barn eksponeres for vold i nære relasjoner.*
- *Det finner sted en økt prioritering i barnevernet av oppfølging av barn som eksponeres for vold i nære relasjoner.*
- *Barnevernets kompetanse om barns situasjon som vokser opp med vold i nære relasjoner styrkes.*
- *Barnevernets kapasitet til å følge opp slike saker blir styrket.*

- *Barnevernet tar i bruk et bredere spekter av virkemidler for å iverksette tiltak som styrker omsorgspersonen som ikke begår vold, samt tiltak som kan få slutt på volden.*
- *Registreringsrutiner og saksbehandlingsmetodikk innen etaten utvikles.*
- *Barneverntjenestens samarbeid med andre hjelpeinstanser systematiseres.*
- *Det etableres barnevernvakt i hver av landets kommuner, eventuelt som interkommunale tiltak i de minste kommunene. (NOU, 2003:31).*

Lov om krisesentertilbud ble nylig endret og innført fra 1.1.2010. I følge Krisesenterloven er de ansatte nå pliktig å melde til barnevernet når det ankommer barn til krisesenteret. Dette er en viktig utvikling, da det før var taushetsplikt om alle forhold på krisesentrene. Særlig kan dette gjøre samarbeidet med barnevernstjenesten enklere, da de får en innsikt i saken gjennom samarbeid med krisesentrene. Krisesentrene er, som nevnt før, mye besøkt og særlig kan de få innsikt i hvordan barns vilkår i hjemmet kan være når de samtaler med barna under oppholdene.

Jamfør Krisesenterloven; § 6. *Opplysninger til barneverntenesta.*

Alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova, skal i utføringa av arbeidet vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Utan hinder av teieplikta skal alle som utfører teneste eller arbeid etter denne lova av eiga tiltak gi opplysningar til barneverntenesta i kommunen når det er grunn til å tru at eit barn blir mishandla i heimen eller det ligg føre andre former for alvorleg omsorgssvikt, jf. barnevernloven § 4-10, § 4-11 og § 4-12. Det same gjeld når eit barn har vist vedvarande alvorlege åtferdsvanskar, jf. barnevernloven § 4-24.

4.8 Voldens sosiale og samfunnsmessige konsekvenser

Skjer volden innenfor hjemmets fire vegger, er det ikke så ofte at den får sosiale konsekvenser. Dette gjelder særlig den type vold som kan illustreres som ”familievold”. Ifølge Isdal (2000) har det få sosiale konsekvenser hvis det ikke er åpenhet rundt volden.

Er dette noe som holdes innenfor familien, vil det ikke bli tatt stilling til det. Allikevel er det nok mange som kan være vitner til eller høre hendelser for eksempel i nabohuset. Er vi da opptatt av å ta tak i volden? Eller vender vi ryggen til og tenker at dette er en privatsak?

Særlig kan man se en slik problemstilling i historisk perspektiv. Når det før var mer vanlig med avstraffelse og vold i oppdragelsen, har vi nå klarere grenser og formeninger om hva som er akseptabelt. Dette gjelder nok i parforhold også. Likestillingen i samfunnet bidrar til at menn og kvinner står på lik linje, på alle områder. Dette kan kanskje være vanskelig å forholde seg til hvis man er oppdratt til at mannen er overholdet i familien og den som bestemmer i familien. Dette kan føre til utfordringer knyttet til familiekultur. ”*Kulturelle forskjeller kan ha betydning for eksempel når det gjelder hvordan sykdom, lidelse og unormal atferd forklares*”(Røkenes og Hansen, 2002:174). Utfordringen her vil være å informere og veilede familien og barnet på en slik måte at de forstår hvilke konsekvenser familievold har. I samfunnet er dette nå uakseptabelt og straffbart. Med dette menes ikke bare fremmedkulturelle, som kan være oppdratt på en måte hvor vold kan være akseptabelt som grensesetter. Men dette har like mye med norske holdninger og verdsett å gjøre. Med ulike familiekulturer, finnes det mange ulike holdninger til hva som er riktig måte å oppdra barn på.

Blir volden derimot kjent i samfunnet kan dette skape sterke følelser, da vold ofte bidrar til nettopp kraftige og følelsesmessige reaksjoner. I samfunnet kan en fordømmes og møte fiendtlighet hvis en blir kjent som voldsutøver. Allikevel kan man i andre miljø roses for volden. Dette kan være vanskelig og forvirrende for ungdommer som ved å ty til vold kan få anerkjennelse og makt i vennegjengen. På den andre siden vil man ekskluderes fra ett hold, mens man roses fra ett annet. Dette kan også knyttes til hva man identifiserer seg med, og at rollemodellene kan ha preget ungdommen til å bruke vold som konfliktløsning middel.

4.9 En av vernepleierens hjelpemidler; AHA- modellen

Som vernepleier har man mange innfallsvinkler til arbeid med en tverrfaglig problemstilling, noe jeg tolker som arbeid med ulike mennesker med et godt overblikk og et helhetlig syn. ”*Vernepleierfaglig arbeid tar utgangspunkt i utfordringen den enkelte står overfor, og søker løsninger ved å identifisere og nytte ressurser hos den enkelte og i miljøet*”(Hutchinson, 2009:65). Særlig har vernepleieren et hjelpemiddel som kan hjelpe

med å se helheten i brukerens livssituasjon, AHA- modellen, *Anvendelse av den helhetlige arbeidsmodell*. (se vedlegg 1). Dette er en målrettet arbeidsprosess man i samarbeid og samhandling med bruker, arbeider målrettet med. Det er en modell som har ulike faser som illustrerer hva som er fokus.

Først ut er kartleggingsfasen hvor man innhenter opplysninger og kartlegger brukerens situasjon fra alle vinkler. I analysefasen drøfter man funn fra kartleggingen, og får mer kunnskap om de ulike fokusområdene man ser som viktig fra kartleggingsfasen. Deretter har man målvalg hvor man lager mål for arbeidet fremover. Målene skal være konkrete og målbare, det er viktig å samarbeide godt med bruker her. I neste fase, som er tiltaksfasen, skal man gjennomføre målene og arbeide målrettet med dem. Dette forutsetter forutsigbart og stabilt fokus på måloppnåelse. Siste fase er evaluering, og denne er veldig viktig i hele prosessen, særlig i forhold til etiske og moralske avgjørelser.

”Etiske dilemmaer og avveininger, samt omsorgsideologiske og juridiske vurderinger fokuseres i alle faser. Utpeking av satsingsområder og påfølgende prioriteringer skal ha sammenheng med hvilke mål som er sentrale for brukeren selv”(FO i Fagplan HiMolde, 2010:5).

Arbeidsprosessen er en kontinuerlig prosess som står i gjensidig forhold til hverandre. Ofte kan man gå tilbake til kartlegging mens man for eksempel er i tiltaksfasen. Eller man evaluerer tiltakene som lite nyttig eller at tilretteleggingen eller ressursbruk blir annerledes enn en hadde tenkt, noe som gjør at man må forandre. Dette gir et bilde på at brukere kan forandre utgangspunkt, eller nye forutsetninger kommer til syne i prosessen. Dette er ikke statisk arbeid, man må hele tiden gjøre avveininger for brukers beste. Arbeidsmodellen foregår oftest i direkte samarbeid med bruker, som da er på brukernivå. Men den kan også foregå på gruppenivå og organisasjons- samfunnsnivå. På gruppenivå kan man for eksempel sette inn tiltak knyttet til arbeidsmiljø eller rutiner på arbeidsplassen. På organisasjonsnivå vil det for eksempel gå på struktur og avgjørelser knyttet til samfunnsaktuelle problemstillinger.

5.0 ANALYSEDEL OG DRØFTING:

Hvilke konsekvenser kan det ha for et barn å vokse opp i et hjem med høyt konfliktnivå?

Hovedproblemstillingen skal nå knyttes til en case for å illustrere vernepleierens målrettede arbeid. Først vil den drøftes opp mot teorien som er beskrevet i forrige del og deretter mot vernepleierens helhetlige arbeidsmodell. I den siste delen vil det illustreres vernepleierens målrettede tiltaksarbeid.

5.1 Case knyttet til problemstilling:

Du er ansatt som vernepleier på et krisesenter. Du får ansvaret som veileder for en bruker som bor midlertidig på senteret. Dette er en ung kvinne med ett barn, en gutt, på 6 år. Gutten har akkurat begynt på skolen. Damen lever i et parforhold som er preget av høyt konfliktnivå, med både psykisk og fysisk vold. Du får ansvar for å veilede kvinnen og foreslå tiltak for henne og gutten. Du skal knytte AHA- modellen(Den helhetlige arbeidsmodell) til arbeidet og drøfte konsekvenser knyttet til hennes livssituasjon.

5.2 Drøfting av skadevirkninger knyttet til oppvekst med vold

For et barn, i dette tilfellet en gutt på seks år, som vokser opp i et hjem hvor det utøves vold, vil det være nødvendig å kartlegge hans utvikling og fungering i hverdagen. Særlig bør man informere og veilede foreldre på hvilke skadevirkninger volden kan ha for barn i både kortere, og i et lengre tidsperspektiv. Dette er en forutsetning for å skape en felles forståelse mellom foreldre, barn og veileder. Særlig for små barn vil en oppvekst preget av vold og høyt konfliktnivå i hjemmet, prege barnets måte å se sammenhenger på. Særlig vil de tolke verden som en trygg eller utrygg plass å være.

Som nevnt før, er det særlig i sosialisering med de nærmeste omsorgsgiverne, barn gjør sine erfaringer og danner sin forståelse for hva som er rett og galt, og hvordan for eksempel konflikter skal løses. Særlig for en gutt som akkurat har begynt på skolen vil det være viktig å ha gode rollemodeller som veileder barnet på hvilken atferd som er

akseptabel og hva som ikke er det. I sosialiseringprosessen er det særlig kontroll på emosjoner og empatiutvikling som blir viktig når barnet skal håndtere konflikter. Hvis barnet er vitne til vold og daglig opplever stressituasjoner som kan utvikle seg til traumer, vil dette gjøre det vanskelig for gutten å utvikle en klar formening om hva som er riktig atferd, altså hva som er akseptabel oppførsel og hva som ikke er det. Når gutten skal utvikle sine empatiske evner, trenger det å lære å sette seg inn i andres situasjon eller ståsted. Dette kan bli virkelighetsfjernt hvis man ser noen bli utsatt for vold, hvor gutten ikke skjønner hva mor eller far gjorde galt, og har vanskelig for å se sammenhengen her. Det kan bli for smertefullt å ta innover seg dette, og særlig kan han bli fylt av skyldfølelse fordi det blir vanskelig å se hva som gikk feil.

En mangel på empatiske evner vil prege gutten i et lengre perspektiv. En likegyldighet eller manglende forståelse, kan gjøre at gutten svikter i sosialiseringssituasjoner med både jevnaldrende og voksne. Dette handler mye om imitering og rolletaking. For eksempel kan gutten få korrigerende på sin atferd og bli rettleidet på hvordan det forventes at han skal oppføre seg hjemme. Dette tar barnet til seg og vil da erfare at er riktig eller galt å oppføre seg i forhold til omgivelsenes og foreldrenes krav. På den andre side er gutten vitne til vold mellom foreldrene, noe som ikke har mening i forhold til opplevelsene han er vitne til mellom foreldrene. Hvordan vil da gutten forholde seg til egen atferd?

Det kan utvikles stor forvirring i et slikt tilfelle. Hjemme kan barnet være opptatt av å oppføre seg etter foreldrenes krav. Mens i barnehage eller skolesituasjon kan det hende at han vil spille ut atferden han ser foreldrene har overfor hverandre i situasjoner hvor det er vold inne i bildet. Særlig kan dette knyttes til, som nevnt over, til imiteringslært atferd. Gutten vil gjerne bli som mor og far, men i dette tilfellet vil det bli en rolleforvirring. Da volden ofte er skjult, må derfor barnet lære seg å oppføre seg slik det vet at foreldrene forventer han skal gjøre. Allikevel kan angsten og forvirringen over den voldelige atferden han er vitne til, prege tanker og følelser om hva som er egentlig er rett måte å håndtere konflikter på. Kanskje kan han føle behov for å få bekreftelse fra omgivelsene på hva som egentlig er rett og galt. Vil slike uttalelser eller undring bli tatt på alvor hvis det kommer fra gutten? Det snakkes ofte om barns fantasifulle kommentarer og mangel til å skille mellom fantasi og virkelighet. Men i mange tilfeller kan det være sannhet i de refleksjoner og tanker som barn kommer med. Å bli tatt på alvor og få forståelse for sin forvirring er en

forutsetning for at barnet skal åpne seg videre og få hjelp til å snakke ut om opplevelsene det har vært vitne til.

Det snakkes ofte om at ”*vold avler vold*” og det er i tidlige sosialiseringssfaser, barnet vil utvikle seg i samhandling og imitering av sine omgivelser. Dette støtter også Isdal (2000) opp om, da han som nevnt før, mener at barnet har tre til fire ganger økt sannsynlighet for å selv kunne bli voldsutøver. Dette understreker hvor sårbar gutten på seks år nå er i sin utvikling. Hjemme ser han vold, mens han på skolen lærer at det ikke er lov å bruke vold. Samtidig kan dette prege tilknytningen han får til andre barn. Da han kan være preget av en utrygg tilknytning som gjør at han selv ikke har godt selvbilde og føler seg lite verdt, kan dette føre til at barnet holder seg unna alle konflikter og heller vil holde seg for seg selv. Dette kan bli et usunt mønster som nok kan ta lang tid å gjøre noe med. Gutten kan få et usunt mønster hvor alt han gjør er å tilpasse seg omgivelsene og deres krav til hans fungering. Det er når barnet kommer inn i et slikt mønster at feilutviklingen skjer. Det er skadelig og hele tiden skulle innstille seg på ”radaren” som er hjemme. En slik atferd kan også ofte føre til mobbing og en psykisk påkjenning som kan prege gutten i mange år. Barn er rask til å dømme og ser kanskje ikke det større bildet som gjør at gutten trekker seg unna lek og samspill med andre. Og dette kan samstemme med at gutten kanskje ikke kan innfri de forventningene som stilles til hans sosialisering og fungering. Hva kan han stille opp med? Det kan være vanskelig å ha med venner hjem, fordi at det er utrygt hva som kan komme til å foregå der.

For gutten kan det også være vanskelig å danne relasjoner fordi at han selv bærer på mye angst og uro knyttet til hjemmesituasjonen. Som nevnt før kan barn ofte ta på seg skyld og søke forklaringer knyttet til egen atferd og væremåte. Det kan være vanskelig å opprettholde vennskap når skole og fritid blir preget av disse psykiske skadevirkningene. Ved å søke kontroll vil de kanskje distansere seg fra fritidsaktiviteter og heller være opptatt av å være hjemme slik at de kan ”styre” situasjonen så langt det går. Kanskje er det også mer slitsomt å hele tiden bruke krefter på å finne opp unnskyldninger og årsaksforklaringer, som fører til at det blir lettere å bare trekke seg unna. Også her kan en se for seg hvorfor det kan være enkelt å utvikle en unnvikende atferd. Ser man mor bli utsatt for psykisk og fysisk vold, vil barn kanskje lære at å holde seg i bakgrunnen gjør at de slipper unna vanskelige situasjoner, og at man i slike situasjoner kanskje kun har seg selv å stole på. På den andre side kan barnet tilegne seg fars egenskaper og behandle mor

og venner på en slik måte som gjør at de ikke vil ha noe med han å gjøre. Dette kan skape en indre konflikt som bare vil bekrefte at han ikke er verdt noe og bidra til et enda lavere selvbilde. Barn er også lojale mot sine foreldre noe som kan skape enda sterkere indre konflikter. Det kan være vanskelig å skille handling og person, da det er glad i forelderen, men redd for handlingene den utfører.

Som nevnt før, har vold mange skadevirkninger som kan følge barnet over lengre tid, også etter at de ikke opplever de samme konfliktene på hjemmebane. To av disse skadevirkningene kan være redsel for nærhet og sosial angst. Dette kan prege gutten som har begynt på skolen, og som i disse årene oftest er opptatt av å danne vennskapelige relasjoner med klassekamerater. Vil gutten føle seg trygg nok til å skape slike relasjoner og vil dette påvirke fritidsaktiviteter? Særlig kan det, som nevnt før, være vanskelig å be med seg venner hjem når han vet at det ofte er krangel og vold hjemme. Dette vil skape en naturlig avstand og kan også føre til flere fysiske og psykiske skadevirkninger. Særlig kan han være opptatt av å skjule forholdene hjemme fordi han etter hvert vil se at dette ikke foregår i alle hjem. Og det kan skape en sosial angst som fører til isolering og ensomhet. Kanskje vil det være tryggere å være hjemme hvor det føles som det har en større kontroll over hva som skjer, enn å være med på fritidsaktiviteter. På den andre side kan barn være kontaktsøkende og hvis barnet har en trygg tilknytning som base, kan han for eksempel søke hjelp og støtte i de nære relasjonene han opparbeider seg. Som nevnt før, har mange barn en evne til å finne trygghet i en nabo eller for eksempel familien til bestekameraten. Slike relasjoner fører til at barnet får en tidvis trygg base hvor gutten kan få slappe av og være i fred for de vanskelige forholdene de har hjemme. Mange vil altså på grunn av disse relasjonene blir mer motstandsdyktig og få mindre langvarige skadevirkninger, tross ustabile hjemmeforhold.

Når barnet er i skolealder vil forbindelsene mellom skole, nærmiljø og hjemmet bli utvidet. Dette kan nok oppleves som vanskelig for gutten, da det da kan bli mer synlig hvilke familieforhold gutten lever i. Dette kan knyttes til mesosystemforbindelsene som Bronfenbrenner (1977) nevner i sine teorier. Dette kan være for eksempel forbindelsen mellom skole og hjem. Eller familie og naboer. Særlig vil kvaliteten på slike forbindelser prege guttens fungering. Er foreldrene til guttens venner klar over situasjonen, eller har lærere på skolen fått et innblikk i hva som foregår hjemme hos gutten? Hvis barnevernet er koblet inn, skal det være satt inn tiltak som kan bedre hverdagen hans. Hvis ikke har gutten

en stor bør med å skjule vanskelig hjemmeforhold. Det kan være vanskelig å plassere for eksempel hvis barnet utvikler problematferd hvis det ikke spekuleres i hvordan gutten har det hjemme. På den andre side kan det også være meget vanskelig å ta tak i hvis gutten tilpasser seg på en slik måte at det ikke er synlig hvor preget han er. Da kan det være vanskelig å blande seg inn eller uttrykke sin bekymring, særlig hvis man har fått kjennskap til at det kan være vanskelig forhold hjemme hos familien. Dette kommer ofte tilbake til hvilken atferd barnet har. Har barnet for eksempel utviklet en type problematferd kan det dessverre være større sjanse for å starte en kartlegging og dialog hvor hjemmeforholdene kan drøftes som en årsak til atferden. I en klasse med nærmere 30 elever kan det være vanskelig for en lærer å få utviklet en nær kontakt med alle elevene. Er det derfor et barn som ikke er åpen om vanskeligheter hjemme eller som tilpasser seg godt i skolesammenheng, vil det oftest bli slik at volden ikke blir et tema. Men barn som er vitne til vold kan i noen tilfeller bli mer synlig for omgivelsene hvis de har en type fravær av følelser. Det kan ofte bli lagt merke til av voksne hvis barnet er likegyldig og reagerer lite med verken sinne eller glede. Barn som ikke tør å prøve nye ting og som er utbredt utrygg på omgivelsene bør også legges merke. Det trenger ikke henge sammen med vanskelige hjemmeforhold, men dette kan være en vanlig skadevirkning når det er utsatt for traumatiske hendelser. Viser gutten tegn til dette eller fungerer han godt?

Skadevirkningene kan også prege guttens evne til læring. Siden han nettopp har begynt på skolen, er det viktig at han f r konsentrere seg om å lære seg nye ferdigheter som for eksempel å lese og skrive. Da å være vitne til vold kan, som nevnt f r, prege konsentrasjonen og evnen til logisk tenkning. Det kan bli vanskelig å få nok konsentrasjon til å utvikle disse ferdighetene på en god måte, da særlig hvis minner og beredskapstilstand i kroppen gjør det vanskelig å få konsentrert seg. I de første skoleårene vil mye av grunnlaget for videre læring skapes, og dette er derfor en meget utsatt situasjon for gutten som allerede har det vanskelig. Mange ganger kan lærere sette lys på mangel av konsentrasjon og evne til læring, og kan knytte dette til for eksempel dysleksi eller andre former for lese- og skrivevansker. Men i slike tilfeller kan det være mange andre årsaker som gjør at barnet ikke f r konsentrert seg eller lærer feil. Når det blir mer bevissthet rundt at volden kan påføre slike konsekvenser for barna, bør det i skoleverket og helsetjenesten bli mer bevissthet på at andre årsaker enn en ”diagnose” kan føre til feill ring eller konsentrasjonsproblemer hos barn.

Barn kan også, som nevnt før, få fysiske plager på grunn av at det er utsatt for stress. De kan bli mer utsatt for sykdom, og særlig mangel på søvn kan prege guttens skolehverdag. Det kan være vanskelig å sitte hele dagen på skolen og skulle konsentrere seg når det har vært lite søvn natten før. Mange barn kan også ha mye fravær, noe som også kan være et faresignal. Dette kan også inkludere mageproblemer og hodepine. Dette kan bli merkbart for gutten i hans skolehverdag og dette er derfor faresignal som kan føre til videre utredning av guttens tilstand. Hvor ofte hører en ikke at barn har vondt i magen? Noe som ofte er symptom på noe helt annet, men for barnet kan det være lett å plassere det som ”magevondt” eller ”vondt i hodet”.

5.3 Hvordan kan vernepleieren anvende den helhetlige arbeidsmodell i arbeid med en voldsutsatt familie?

Da AHA- modellen er en prosess hvor man kan gå strategisk frem, velger jeg å gjøre dette i arbeidet med den voldsutsatte familien. En grundig kartleggingsfase legger et godt fundament for det videre arbeidet. Ved å kartlegge hverdagen til moren og barnet på krisesenteret må det gjennomføres veiledningssamtaler. I veiledningssamtaler blir det viktig å skape en åpen dialog og en samhandling som gjør det enklere for mor å åpne seg og ta imot hjelp. Dette krever kunnskap om kommunikasjon og samhandling med mennesker i krise. *”Innsikt i krisereaksjonenes dynamikk kan være avgjørende for vellykket kommunikasjon med pasienter og klienter”*(Eide og Eide, 2007:29). Ved å skape en trygg arena og en kommunikasjon hvor mor ikke blir utsatt for press, kan det legges et godt grunnlag for gode fremtidige løsninger. På et krisesenter vil de tilby tilrettelagt hjelp og oppfølging videre, men dette er selvfølgelig opp til bruker selv. Krisesentrene er lavterskeltilbud og brukerne velger selv hvor mye hjelp de vil ha. Men det satses stort på et langsiktig hjelpeapparat for brukerne av sentrene. Vernepleieren kan veilede og hjelpe til med prosesser knyttet til det offentlige hjelpeapparatet, men dette forutsetter at mor ønsker dette.

Da dette handler om en familie med barn, er dette en alvorlig problemstilling. Veilederen bør informere om videre konsekvenser og viktigheten av tverrfaglig samarbeid med ulike hjelpeinstanser, skole og nettverk. For å samarbeide godt med bruker vil man derfor kartlegge alle ressurser i nærmiljøet og legge vekt på en åpen dialog om utfordringene

familien står overfor. I FO(2002) opplyses det at ulike deler av hjelpeapparatet skal samarbeide for å gi et helhetlig tjenestetilbud. I vernepleierrollen ser man viktigheten av at vi ofte er avhengig av et godt tverrfaglig team, for å gi brukere et helhetlig og tilfredsstillende tilbud. I kartleggingsfasen blir det derfor viktig å finne ut om noen deler av hjelpeapparatet er inne i bildet fra før. Da kan en evt. ta tak i disse og arbeide målrettet videre med hva brukeren ønsker at en skal hjelpe til med.

Utfordringen i dette tilfellet kan være at mor og far ikke ønsker videre hjelp eller veiledning. I et slikt tilfelle bør en derfor være tydelig på at familien lever i et miljø som er skadelig, og at barnevernet og andre samarbeidspartnere må kobles inn i forhold til gutten. Særlig vil vernepleieren kartlegge hjemmets rutiner og fungering i forhold til hverdagen. Har bekymringsmelding blitt sendt til barnevernet og finnes det for eksempel noen form for oppfølging av gutten eller familien som helhet? Eksisterer det noe samarbeid rundt guttens skolegang og fritidsaktiviteter utenom kun familien? Ofte kan familievernkontor eller annet hjelpeapparat være koblet inn rundt familier hvor det er vold i nære relasjoner. Og hvordan fungerer nettverket? Er de mye isolert eller har de god kontakt med familie, naboer eller venner. Et tett bånd til noen i nettverket kan bli en ressurs for familien i tiden fremover. For eksempel kan gutten få være hyppigere på besøk hos bestemor, så mor får muligheten til å bearbeide følelser og se egne ressurser knyttet til fremtiden. Ofte kan det være vanskelig for mor å se noe annen løsning enn akkurat den tilværelsen hun nå har. Dette kan komme av at volden har ført til at hun har blitt handlingslammet og hun kan være preget av et lavt selvbilde fordi hun er blitt utsatt for vold over lengre tid.

Videre må skadeomfanget kartlegges på en slik måte at mor får muligheten til å anmelde forholdet og sette inn ulike sikkerhetstiltak rundt familien, hvis hun ser det som aktuelt. Det som også ses som viktig er å kontakte far og orientere han om realiteten, skadeomfang og viktigheten av samarbeid i en slik situasjon. Konsekvensene dette har er at far også skal få muligheten til å ta imot hjelp hvis han har behov for det. Særlig bør vernepleieren ha samtaler med begge parter og få til en kommunikasjon som gjør at det kan utarbeides tiltak som vil hjelpe familien videre. Som nevnt før blir det nå mer og mer aktuelt med familierapi hvor voldsutøver også får veiledning og hjelp. Da mange velger å fortsette å bo sammen med voldsutøveren, bør det settes inn tiltak som gjør at de kan lære seg andre

måter å håndtere konflikter på. Økt kunnskap og forståelse for sine handlinger kan bidra til en atferdsendring.

Ved å analysere og drøfte rundt hvilke tiltak som bør settes inn først, kan man sette inn tiltak allerede før familien flytter fra krisesenteret. Da veilederen i samarbeid med mor har samtaler som handler om fremtid og langsiktige mål, bør man allikevel prioritere hva som er viktigst i nærmeste fremtid også. Vil de fortsette å bo på krisesenteret, velger mor å flytte fra far, eller skal de flytte hjem igjen? Dette bør kartlegges slik at en vet hva en skal ta tak i først og hva mor må ha i tankene i tiden fremover. Det bør særlig legges til rette for at gutten får opprettholde sine hverdagslige rutiner som skole og fritid selv om de bor på et krisesenter. Dette fordi det i utgangspunktet er en utrygg og ny situasjon, og ytterlige forandringer kan gjøre enda mer skade.

Det som er meget viktig i en prosess hvor man bruker AHA- modellen som hjelpemiddel er å evaluere underveis. Forandrer situasjonen seg, må man ofte være kreativ og sette seg inn i nye problemstillinger underveis. Utfordringen knyttet til vold i nære relasjoner er at det er meget sammensatt og det vil aldri være noen fasit i forhold til en slik type arbeid. Får man til et samarbeid på en slik måte at bruker ser egne ressurser og videre muligheter? Som nevnt før kan volden prege moren slik at veiledningen og deres syn på løsninger, kan komme i konflikt med hva vernepleieren mener er viktige løsninger. Andre problemstillinger kan være at bruker og barn plutselig reiser hjem til overgriper, hvordan forholder man seg da? Følger man nok opp i forhold til hjelpeapparatet? Kan man påvirke hjelpeapparatet på en slik måte at de tar tak i familiens situasjon og tilbyr de rett, tilpasset hjelp? Viktigheten av kunnskap og kommunikasjon vil alltid være en forutsetning i et tett samarbeid med bruker, men også å følge opp og sette lys på handlingsplaner og tiltak knyttet til en slik tematikk kan også føre til et bedre tilbud for brukerne. Dette er da også ett av de viktigste temaene på krisesentrene, da de ser viktigheten av oppfølging og tilrettelegging for familiene de jobber med.

I prosessen kan man også bevisst opprettholde en dialog med barnevernet. Barnevernet kan bevisstgjøres mer og dermed forstå at ved å sette inn ressurser knyttet til barn som opplever vold i nære relasjoner, kan de forebygge. De bør undersøke grundig og sette inn tiltak i samarbeid med foreldrene, noe som kan gjøre volden mer synlig og hjelpe mor og far å se konsekvensene. Ved å analysere videre de ressursene man har i nettverk og

hjelpeapparat kan man hjelpe familien videre med et mål om en bedre hverdag. Helsevesenet og da særlig tilrettelagte samtaler og oppfølging ses på som et meget relevant tiltak i et slikt arbeid. Både mor, far og barn må fanges opp på en slik måte at det målrettet arbeides for at de skal få en hverdag uten vold.

7.0 AVSLUTNING

7.1 Oppsummering

Det er tatt frem utdrag fra litteratur som er vurdert som mest relevant for oppgaven. Det finnes mye faglitteratur og forskning, men utfordringen blir derfor å velge ut det som kan illustrere problemstillingen best. Da kan man få frem alvoret og utfordringene rundt vold i nære relasjoner. Særlig har det vært viktig å få frem hvor tidlig i utviklingen barna kan utvikle langvarige skader ved å ikke få den omsorgen og tryggheten de trenger.

Sosialisering og identifisering bidrar også til å se hvordan barn kan formes fra tidlig alder.

Ved å knytte problemstillingen til arbeid med en case, kan det også være lettere å se for seg barn som lever med dette hver dag. Ved å velge en liten gutt som akkurat er begynt på skolen, kan man enklere se realistisk på det og se viktigheten av et godt fungerende nettverk og samarbeid med omgivelsene. Det offentlige hjelpeapparatets rolle er også viktig å få frem. Hvis kompetansen ikke heves i tråd med utviklingen, vil det skje få og langsomme endringer. For å oppsummere er det derfor viktig med økt kompetanse og ved hjelp av et engasjert samfunnsfokus kan dette nå ut til fagfolk og foreldre.

7.2 Konklusjon

Det er dokumentert store skadevirkninger og ny forskning støtter enda mer under dette. Utfordringen for barnehager og skoler er derfor å fange opp dette i tidlige stadier. Vi må tørre å ta volden på alvor og sette inn tiltak som hjelper både voldsutsatte, men også voldsutøver. Dette er et tema som kommer til å være like aktuelt i fremtiden, noe som gjør at det forebyggende arbeidet absolutt må fortsettes målrettet med nå.

Vernepleierens arbeid handler mye om å kartlegge og finne ut hvilke livsområder brukeren kan trenge ekstra veiledning og hjelp til. Vold er et sammensatt problem og dette gjør at det kan være vanskelig å vite hva en skal ta tak i. Hva ønsker brukeren? Vi kan veilede og hjelpe bruker til å få kontakt med hjelpeinstanser, men valget om å gjennomføre er

brukerens. Særlig vil da motivering og løsningsfokuset kommunikasjon være en forutsetning for å få til et godt samarbeid.

Alvorligheten gjør at konsekvensene det har for barna, bør bli mer synlig og omsnakket. Dette har vi alle ansvar for. Ser vi ikke disse skadevirkningene godt nok, vil det bli lite forandringer i synet og det vil fortsette å være en ”privatsak” innenfor husets fire vegger. Dette gir et større ansvar for å legge vekt på gode oppvekstforhold og et samfunn fritt for voldelige konfliktløsninger. Handlingsplaner og lovverk må også kunne oppdateres og drøftes i samfunnet, slik at det settes offentlig lys på problemstillingen.

7.3 Refleksjon:

Som fremtidig vernepleier vil det være viktig å inneha kunnskap om forhold som kan føre til sviktende utvikling eller for eksempel problematferd hos barn og unge. Denne oppgaven har gitt meg enda mer kunnskap og innsikt i hvordan vold i nære relasjoner kan være ett av disse forholdene. Da jeg i min fordypningspraksis tilbrakte 11 uker som vernepleierstudent ved et krisesenter, fikk jeg en begynnende innsikt i hvordan volden kan forme barns atferd. Mitt inntrykk var at skadevirkningene kunne ved noen barn være mindre synlig, men det kom ofte syne når de for eksempel skulle håndtere konflikter med søsken eller venner. Når man har vært vitne til vold hele oppveksten kan det dessverre bli slik at de også velger voldelig atferd selv, når de skal håndtere egne konflikter eller uenigheter.

I denne oppgaven var casen preget av at det var en mor og et barn som var bosatt på krisesenteret. Det kunne likeså godt være far og barn. På krisesenteret jeg var i praksis var det 20 % av brukerne som var menn. Det er viktig å få frem at det nå ikke er ”menns vold mot kvinner” som kun er tema lenger. Det kan likeså godt være både barn, voksne eller eldre, av begge kjønn, som kan bli utsatt for, eller utøve vold.

Barn som lever i hjem med høyt konfliktnivå tror jeg kan oppleve frustrasjon og angst knyttet til egen situasjon. Å være vitne til vold er traumatisk og noe ingen barn skal oppleve. Som vernepleier skal man være bevisst rollen man kan få for barn man jobber med. Jeg tror mye kan løses ved å være tilstede og være en voksen som tar barna på alvor.

Er vi for rask til å avfeie barn og velger vi å ikke ta de signalene barna sender ut? Dette har jeg reflektert mye på i arbeidet med denne oppgaven. Det tror jeg dessverre kan være en realitet i enkelte tilfeller. Mange ganger kan det være så vanskelig å ta opp temaer som fortsatt er litt tabubelagt, at man heller lar det være og håper andre tar tak i det. Sånn kan det ikke være. Vi har et ansvar som både medmennesker og i dette tilfellet som fagperson, til å se problematikken og ta den på alvor. Heldigvis finnes det også mange som ønsker å bidra til å bedre og sette lys på barns oppvekstvilkår, noe både forskning og ny litteratur viser. Dette kan bidra til økt kompetanse og igjen føre til at det blir mer åpenhet rundt denne typen problematikk.

8.0 Litteraturliste

Bunkholdt, Vigdis. *Psykologi. En innføring for helse- og sosialarbeidere*. 2002. Universitetsforlaget. 2. utgave. 2. opplag 2003.

Dalland, Olav. *Metode og oppgaveskriving for studenter*. 2007. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Eide, Hilde, Eide, Tom. *Kommunikasjon i relasjoner*. 2007. Gyldendal Norsk Forlag AS. 2. utgave, 2. opplag 2008.

Fagplan for vernepleierutdanningen Høyskolen i Molde. Revidert juni 2010.

Fellesorganisasjonen. *Yrkesetiske grunnlagsdokument*. 2002.

Hutchinson, Gunn Strand (red.). *Barnevernspedagog, sosionom og vernepleier. Utvalgte temaer*. 2009. Universitetsforlaget.

Klefbeck, Johan og Ogden, Terje. *Nettverk og økologi*. 2003. Universitetsforlaget. 3. opplag 2008.

Røkenes, Odd Harald og Hanssen, Per- Halvard. *Bære eller bryte*. 2002. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Selvvalgt pensum

Gulbrandsen, Liv Mette. *Oppvekst og psykologisk utvikling*. 2006. Universitetsforlaget.

Isdal, Per. *Meningen med volden*. 2000. Kommuneforlaget AS Oslo.

Kleven, Talseth, Notøy og Vea. Barn i Norge, årsrapport om barn og unges psykiske helse. *Barn i risiko*. 2006. Utgiver; Voksne for barn.

Kvello, Øyvind. *Oppvekst. Om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. 2008. Gyldendal Norsk Forlag AS 2008. 1. utgave, 2. opplag 2009.

Offentlige dokumenter:

Hillestad. Barne- og ungdoms- og familiedirektoratet. 2010. *Barnevernstjenestens forebyggende virksomhet*. Tilgjengelig fra URL:

<http://www.barnevernet.no/Forebygge1/Bakgrunn/barnevernetsansvar/> (Lastet ned 11.05.11)

Hillestad. Barne- og ungdoms- og familiedepartementet. 2009. *Ny rapport om bruken av krisesentrene*. Tilgjengelig fra URL: <http://www.bufetat.no/nyheter/Ny-rapport-om-bruken-av-krisesentrene-i-2009/> (Lastet ned 11.05.11).

Norges lover. Lov om barneverntjenester § 1.1. *Lovens formål og virkeområde*. 1993. Tilgjengelig fra URL: <http://lovdata.no/all/hl-19920717-100.html> (Lastet ned 11.05.11).

Norges lover. Lov om barneverntjenester § 3.1. *Kommunens og barneverntjenestens generelle oppgaver*. 1993. Tilgjengelig fra URL: <http://lovdata.no/all/hl-19920717-100.html> (Lastet ned 11.05.11).

Norges lover. Lov om kommunale krisesentertilbud § 6. *Opplysninger til barneverntenesta*. 2010. Tilgjengelig fra URL: <http://lovdata.no/all/tl-20090619-044-0.html> (Lastet ned 11.05.11).

Oslo: Justis- og politidepartementet. *Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner*. 2008-2011. Tilgjengelig fra URL: <http://www.nkvts.no/tema/Sider/Volddefinisjonerogomfang.aspx>. (Lastet ned 06.05.11).

Oslo: Justis- og politidepartementet. *Retten til et liv uten vold*. 2003. NOU 2003:31.
Tilgjengelig fra URL: <http://www.regjeringen.no/nb/sok.html?quicksearch=nou+2003>
(Lastet ned 16.05.11).

Riber. Likestillings- og diskrimineringsombudet. *Vold i nære relasjoner*. 2008.
Tilgjengelig fra URL: <http://www.ldo.no/no/Tema/Vold-og-trakassering/faktaVold/Vold-i-naere-relasjoner/> (Lastet ned 13.05.11).

Internettkilder:

Alternativ til vold (ATV) og Senter for krisepsykologi(SIK) Bergen. *Informasjonshefte om barn som lever med vold i familien*. Tilgjengelig fra URL:
<http://alternativtilvold.no/filer/ATV.pdf> (Lastet ned 02.05.11).

Martens, Britta. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. 2009. *Traumer og PTSD*. Tilgjengelig fra URL:
<http://www.nkvts.no/tema/Sider/Traumer%20og%20PTSD.aspx> (Lastet ned 10.05.11).

Martens, Britta. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. 2009. *Vold - definisjoner og omfang*. Tilgjengelig fra URL:
<http://www.nkvts.no/tema/Sider/Volddefinisjonerogomfang.aspx>. (Lastet ned 06.05.11).

Politiet. 2010. Tilgjengelig fra URL:
https://www.politi.no/strategier_og_analyser/statistikker_og_analyser/Tema_8.xhtml
(Lastet ned 13.05.11)

Statistisk sentralbyrå. 2006. Tilgjengelig fra URL: http://www.ssb.no/ola_kari/krim/
(Lastet ned 13.05.11).

Vedlegg 1 AHA- modellen

Anvendelse av den helhetlige arbeidsmodell (AHA- modellen) er vernepleierens viktigste hjelpemiddel i arbeid med brukere.

